

TEORIJSKO-PRAKTIČNI ASPEKTI INDICIJALNIH DOKAZA I DOKAZIVANJA

Mile Matijević

Internacionalni univerzitet – Pravni fakultet
Travnik, Bosna i Hercegovina
matijevicdrmile@gmail.com

Adnan Pirić

Sveučilište/Univerzitet Vitez – Pravni fakultet
Vitez, Bosna i Hercegovina
adnan.piric@unvi.edu.ba

Jelena Orlić

Internacionalna asocijacija kriminalista
Banja Luka, Bosna i Hercegovina
jecaorlic@yahoo.com

Apstrakt

Indicijalni dokazi su činjenice koje ne pružaju direktan dokaz o nekoj činjenici, već se iz njih zaključuje o određenoj činjenici na osnovu okolnosti, logike i drugih posrednih činjenica. Ovi dokazi često igraju ključnu ulogu u procesu otkrivanja, razjašnjavanja, dokazivanja krivičnog djela, učinioca, a posebno onda, kada nema direktnih dokaza. Dokazivanje indicijama je proces u kome nadležni organi, a na kraju sud, donosi krajnji zaključak/sudsku odluku na osnovu takvih posrednih dokaza, indicija. Taj proces karakteriše visoki stepen logičnog zaključivanja, u kontekstu slobodnog sudskoj odlučivanja. Da bi se donijela osuđujuća presuda zaključak suda mora biti „izvan razumne sumnje” gdje raspoložive indicije ukazuju nedvosmisleno na krivicu lica, ne ostavljajući nikakav prostor za drugačiju racionalnu odluku. U radu će se analizirati suština indicijalnog dokaza, a onda i dokazivanja indicijama, kao svojevrsnog sistema kohezije indicijalnih činjenica na bazi njihove tijesne povezanosti, logičnog kauzaliteta. U tom kontekstu prezentiraće se više krivičnih slučajeva, gdje je dokazivanje indicijama imalo ključnu ulogu u donošenju osuđujuće/oslobođajuće presude.

Ključne riječi: Indicije, indicijalni dokaz, dokazivanje indicijama, indicijalni prsten, logička veza indicija, zatvoreni krug indicija.

THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF INDICATIVE EVIDENCE AND PROVING

Abstract

Indicative evidence is facts that do not provide direct evidence of a fact, but rather a certain fact is inferred from them based on circumstances, logic and other indirect facts. This evidence often plays a key role in the process of revealing, clarifying, proving a criminal offense, perpetrator, and especially when there is no direct evidence. Proving by indications is the process in which the competent authorities, and ultimately the court, makes a final

conclusion/judicial decision based on such indirect evidence, indications. This process is characterized by a high degree of logical inference, in the context of free judicial decision-making. In order to reach a guilty verdict, the court's conclusion must be "beyond reasonable doubt" where the available evidence unequivocally indicates the guilt of the person, leaving no room for a different rational decision. The paper will analyze the essence of circumstantial evidence, and then of proof by circumstantial evidence, as a kind of system of cohesion of circumstantial facts based on their close connection, logical causality. In this context, several criminal cases will be presented, where proof by circumstantial evidence played a key role in reaching a guilty/acquittal verdict.

Keywords: Indicia, circumstantial evidence, proof by circumstantial evidence, chain of circumstantial evidence, logical connection of indicia, closed circle of indicia.

UVOD

Jedno od najitrigantnijih pitanja u teoriji i praksi krivičnog postupka jeste dokazivanje indicijama. Naslov je samo uslovan, jer u samom startu analize i ocjene, dolazi se do spornosti u pogledu integriteta ovog metoda. Naime, još u Kanonskom postupku, prateći Rimske uzore, razvija se sistem racionalnih dokaznih sredstava i među njima se određena pažnja pridaje indicijama. Veliki praktični značaj indicija doveo je do pravničke, naučne, filofske potrebe za svestranim izučavanjem indicija, indicijalnih činjenica, dokaza, a posebno indicijalnog dokazivanja¹. Brojniji pravni autoriteti se zalažu da indicije ne mogu biti osnov dokaza za osuđujuću presudu, iako tzv. zakonska ocjena dokaza je to na izvjestan način i dopuštala².

Šta je indicijalni dokaz – dokazivanje indicijama ?

Indicijalni dokaz je posredni, indirektni dokaz koji ima karakter „višeznačnosti“, koja je povezana sa spornim činjenicama,³ koje ulaze u predmet dokazivanja⁴. Indicije su često definisane kao činjenice koje omogućavaju zaključak o spornim pravno relevantnim činjenicama, gdje se na osnovu tih činjenica stvara zaključak o spornim odlučnim činjenicama tzv. „lanac indicijalnih činjenica“, koje su međusobno povezane logičkim zaključivanjem. U strukturi indicijalnog dokaza može se konstatovati da postoje dva elementa i to:

- a) činjenična osnova (indicijalna činjenica), i
- b) specifična veza između činjenica sa spnim pravno relevantnim činjenicama.

¹ Detaljnije u studiji prof. dr S. Soković, Dokazivanje indicijama, Jefimija, Kragujevac, 1997.g.

² Sudija i najpoznatiji teoretičar kaznenog prava Benedik Karpzov u svom djelu *Practica, nova rerum criminalium omperialis Saxonica*, zadržava zabanu osude na tgemelju indicija, kod težih krivičnih djela, ističući da je kod lakših delikata moguća osuda.

³ Sporne činjenice se dokazuju posredno, preko drugih činjenica putem logičkog zaključivanja.

⁴ Soković S, Dokazvanje indicijama, str. 51.

Bitna karakteristika veze indicijalne i sporne činjenice jeste njena mnogoznačnost, što praktično znači da je nakon utvrđivanja indicijalne činjenice, za razliku od neposrednih dokaza kod kojih postoji jednoznačnost veze, čime se i završava dokazivanje, a u prethodnom slučaju je neophodno utvrditi pravo od više mogućih značenja njene veze sa spornim činjenicama. Međusobna povezanost više indicija, koja isključuje svako drugo objašnjenje spornog događaja osim jednog, prevazilazi nesamostalnost i fragmentarnost pojedinačnih indicija i predstavlja izdvojen strukturni kvalitet putem koga od više povezanih pojedinačnih indicija nastaje indicijalni dokaz.⁵ Indicijalna činjenična osnova pojavljuje se kao relevantna u procesu dokazivanja zbog karakteristične povezanosti sa spornim odlučnim činjenicama. Činjenični osnov indicijalnog dokaza predstavlja činjenice koje su višeznačno povezane sa spornim činjenicama, što znači da činjenica sama po sebi ne čini dokaz⁶.

Zbog navedene konstatacije, neophodno je u procesu provjere vjerodostojnosti i pouzdanosti dokazne činjenice utvrditi pravo značenje veze sa spornom činjenicom. U vezi sa indicijalnim dokazivanjem, posebno je bitno logičko zaključivanje, kojim se formira tzv. lanac logičkih zaključaka⁷. Za razliku od neposrednih dokaza, što podrazumjeva samo one dokaze koji se zasnivaju na neposrednom čulnom opažanju (priznanje, iskaz svjedoka) indicijalni dokaz se obezbjeđuje kroz tzv. indirektni, posredni aspekt utvrđivanja određenih činjenica, koje su u vezi sa spornim činjenicama.

Indicijalni dokaz proizilazi kao pomoćni predmet dokazivanja, što upućuje na pitanje strukture predmeta dokazivanja u krivičnom postupku. Indicijalne činjenice su indicije, činjenice koje dopuštaju stvaranje zaključka o činjenicama i dokazivanje odlučnih činjenica. Stav o indicijama kao dijelu predmeta dokazivanja ili kao pomoćne predmetu dokazivanja, gdje se indicijalna činjenica na kraju mora nesporno utvrditi, na način i u formi koju predviđa zakon⁸.

Proces otkrivanja i dokazivanja indicijalnih činjenica neophodno je da svaka činjenica bude analizirana i procjenjivana, najpre izolovano od drugih, a zatim i u vezi sa drugim relevantnim činjenicama. Evidentno je da dokazivanje indicijama zahtjeva čitav niz nesumnjivo utvrđenih indicijalnih činjenica, koje su međusobno faktički povezane i koje se logično nadopunjuju i potvrđuju, tako da traganje za relevantnim činjenicama znači istovremeno ispitivanje brojnih kombinacija njihovih mogućih veza u okviru spornog činjeničnog stanja⁹. Tu se ustvari radi o tzv. „lancu

⁶ Pronađen nož, pištolj u posjedu osumnjičenika ne znači da je to dokaz da je osumnjičeni ubica.

⁷ Krapac D, Neposredni i posredni dokazi u krivičnom postupku, Zagreb 1982. str. 26.

⁸ Npr. indicija prisustnosti na mjestu zločina, provjerava se i dokazuje iskazima svjedoka, vještačenjem tragova, i dr. A time i sam podleže dokazivanju u odnosu na predmet dokazivanja, .

⁹ Otkrivanje relevantnog dokaznog materijala nije samo prosto opažanje (koje je uvijek nesvjesno, selektivno), nego predstavlja svjesno traganje u određenom pravcu, usmjerno i

međusobno povezanih činjenica”, gdje utvrđena indicijalna činjenica ukazuje na druge činjenice, koje mogu da se odnose na sporne glavne činjenice, ili da budu dio novog indicijalnog lanca. Indicijalni lanac ili lanac indicija postoji onda, kada iz okolnosti slede, jedna iz druge, pa određenu indiciju dovode u vezu, sa dokaznim osnovom, predmetom dokazivanja.

Na osnovu iznesenog nema sumnje da će postojanje većeg broja indicija, uzajamno povezanih tako da isključuju svaku drugu mogućnost egzistencije spornih činjenica, osim one koju same sve zajedno indiciraju, predstavlja neophodan uslov nastajanja indicijalnog dokaza. U okviru toga indicije se mogu povezivati u vidu: lanca, konopca, ili prstena.

U procesu dokazivanja indicijama posebno se mora voditi računa da postoji mogućnost da se u prikupljanju činjeničnog materijala bitne okolnosti previde kao značajne. Ako ne izgledaju kao relevantne za ukupnu sliku spornog događaja, da bi se kasnije pokazalo da su neophodne i da upravo njihov nedostatak otežava dokazivanje. Indicijalni dokaz opstaje i pada zavisno od broja povezanih i uzajamno dopunjujućih i potvrđujućih indicijalnih činjenica¹⁰. Kako je indicijalna činjenica često fragmentalna, nesamostalna, da bi se moglo govoriti o indicijalnom dokazu, neophodno je da postoji „grupa različitih, uzajamno povezanih, dopunjujućih činjenica” koje zajedno čine indicijalni dokaz.

Jedna indicija ne čini indicijalni dokaz, što znači da indicija i indicijalni dokaz nisu sinonimi. Indicijalni dokaz je međusobno povezan sklad „više” indicija, gdje se na osnovu „veze”, a ne fizičkog zbira, sa sigurnošću može zaključiti da se radi o indicijalnom dokazu. Tu se u suštini stvara tzv. „indicijalni lanac”, kao svojevrsna koheziona konstitucija više indicija, koje se logički nadovezuju, jedna na drugu. Pojedinačne indicije faktički prevazilaze sebe, stapajući se iz jedne u drugu. Ukupna dokazna snaga indicijalnog lanca zavisi od „čvrstine” povezanosti pojedinačnih karika između pojedinih indicija. Svaki, pa i indicijalni lanac puca na mjestu gdje je naslabija veza, tj. kod najslabije indicije. Indicija u suštini samo ukazuje na ono što se može dokazati, ali to ne dokazuje. Zato se postavlja stalno pitanje o broju indicija koji je dovoljan, što su dosta relativan i problematičan pojam. U suštini se radi o kvalitetu indicijalnih činjenica, o njihovoj međusobnoj logičkoj vezi, a ne o pukom fizičkom broju¹¹.

Na kraju se mora neizostavno konstatovati da indicijalna činjenica mora biti dokazana, odnosno da činjenice na kojima se zasniva indicijalni dokaz, budu nesumnjive. (Svjedok tvrdi da je osumnjičenog vidio u neposrednoj blizini mjesta zločina. Da bi se ovakva tvrdanja dokazala, neophodno je utvrditi vjerodostojnost i

kontrolisano stalnim postavljanjem i provjeravanjem vezija u vezi potrebnog činjeničnog materijala. (Vodinelic V. Kriminalistika, Beograd, 1984 str. 34).

¹⁰ Proučavajući sudskih preddmeeta nalaze se zablude koje pokazuju da je u slučaju indicijalnog dokazivanja osnovna greška u mehaničkom dodavanju indicija različitih vrsta, umesto pažljivog međusobnog odmjeraanja, a sudska psihologija upravo upozorava na „psihološki problem mehaničkog popunjavanja indicijalnog lanca. „(R. Grasberger: Pschologije des Strafverfahrens, Wien, 1968. str. 202.)

¹¹ Npr. na trgu stoje tri stabla u istoj liniji. Pomislimo da ih je neko tako posadio. Međutim, to nije još dokazano, jer je moguće da je to djelo prirode”.

pouzdanost iskaza, a to znači, da svjedok mora biti pouzdan, kao i vjerodostojan u pogledu činjenica (da li dobro vidi, prepoznaje i sl). Indicijalni dokaz se ne smije temeljiti na jednoj indiciji, već na čitavom zajedništvu više indicija, od kojih nijedna sama za sebe nije potpuno sigurna, već sve zajedno mogu da tvore dokaz. Sve će to na kraju definisati nivo dokazanosti indicijalne činjenice, a time i snagu takvog dokaza. U okviru razmatranja kvaliteta i snage dokaz indicijama, postavlja se pitanje primjene principa „in dubio proreo” u slučaju dokazivanja indicijama. Naime, primjećeno je da sudovi češće primjenjuju navedeni princip u slučaju „indicijalnog dokazivanj” u odnosu na neposredne, materijalne dokaze.

Dokazna vrijednost indicija

Kako smo u prethodnom odjeljku analizirati i konstatovali mogućnost dokazivanja indicijama, postavlja se pitanje o stvarnoj dokaznoj vrijednosti indicija. Kroz istoriju dokazivanja stalno se vodila izvjesna polemika u vezi dokazne vrijednosti indicija. Posebno je bitno konstatovati i vrednovati odnos dokazne vrijednosti neposrednih u odnosu na posredne dokaze, bez obzira na opšte shvatanje o jednakosti dokaza u okviru primjene sudijskog načela „slobodne ocjene dokaza”. Struktura indicijalnog dokaza pokazuje da je potrebno praviti razliku između indicija i indicijalnog dokaza. Kako su indicije višeznačne, problematične, posredne u odnosu na sporne činjenice, koje se dokazuju. Posebno, ako je u pitanju jedna indicija, koja je fragmentalna, a ne u vezi sa drugim indicijama. Tačno je da u operativno istražnom smislu indicije predstavljaju orjentaciono eliminacionu sadržinu, koja ima značaj u procesu tzv. operativne detekcije, u odnosu na postavljanje verzija, skladno učenju o zlatnim pitanjima kriminalistike. Stvarana dokazna vrijednost indicije, posmatra se isključivo u vezi sa drugim indicijama. Drugačije rečeno, dokaznu vrijednost mogu imati samo grupa uzajamno uvezanih indicija, koje čine indicijalni dokaz.

Kriminalističko istraživanje u vezi sa indicijama¹², indicijalnim dokazivanjem predstavlja jedno od esencijalnih pitanja kriminalističke djelatnosti u svim fazama operativne, istražne, optužne, sudske djelatnosti. U fazi otkrivanja, detekcije prvih početnih saznanja, indicije čine polaznu osnovu, za dalje operativno, istražno usmjeravanje, kvalitativno jačanje kapaciteta istrage i drugih faza krivičnog postupka. Kriminalistika je izgradila sopstvene metode, metodologiju rada sa indicijama¹³ koja omogućava metodološki postupak sprovođenja kriminalističke obrade/istrage:

- metoda eliminisanja u otkrivanju pojedinačnog krivičnog djela,
- metoda korišćenja MOS evidencija
- metoda sastavljanja liste indicija za više krivičnih djela, učinilaca.

Na kraju, indicije nemaju samo heurističku, otkivačku funkciju, one postaju dio cjeline dokaznog ambijenta, dobijaju dokaznu snagu, kada prelazi iz orjentaciono eliminacionog statusa u pravno relevantnu dimenziju, tj. u osnove sumnje. Važno je

¹² Matijević M, Zuparević S, Metodologija kriminalističkih i pravnih istraživanja, Univerzite za poslovne studije, Banja Luka, 2015.

¹³ Matijević M, S.Zuparević Metodologija kriminalističkih i pravnih istraživanja, Univerzitet za poslovne studije, banja Luka, 2015. god.

na kraju istaći da se ipak sveukupni značaj indicija u procesu otkrivanja, dokazivanja u prethodnom i krivinom postupku mora sa uvažavanjem cijeniti, prihvatiti, jer su one u određenim situacijama nezamjenjljive. Npr. dokaz krivice je faktički jedino moguće izvesti indicijalnom metodom, putem svjedočenja, priznanja i stvaranjem tzv. lanca indicijalnih činjenica koje čine siguran zaključak o krivici.

Interesantna je izvjesna teorija, praksa tzv. kombinovanog dokaza, gdje se skladno i uzajamno dopunjuje veza svih raspoloživih dokaza. To je situacija gdje se jedan dokaz stvara na osnovu različitih vrsta dokaza, kako neposrednih, tako i posrednih, objektivno subjektivnih, prersonalnih, stvarnih. Kombinovani dokazi ili kombinovanje dokaza, osim što podiže pouzdanost utvrđenih pravno relevantnih činjenica, istovremeno omogućava kontrolu jednog dokaza, drugih.

Iz navedenog proizilazi jasna poruka da je dokazivanje čvorna tačka putem koje se sve indicije i neposredni dokazi međusobno povezuju, s tim što način povezivanja, zavisno od konkretnih okolnosti ume da bude različit. U tom smislu se u procesnoj teoriji može govoriti o tzv. akumuulaciji, difundiranju i eliminaciji kao osnovnim vidovima povezivanja različitih dokaza¹⁴. Akumulacija dokaza podrazumijeva stanje da se svi dokazi podudaraju u smjeru određenog zaključka o spornim činenicama, bilo da se potvrđuju ili opovrgavaju činjenice predmeta dokazivanja.

Presuda zasnovana na indicijama” ?!

U okviru sveukupnog razmatranja mjesta uloge indicija u istražnom i krivičnom postupku može se zaključiti da dokazivanje indicijama „nije zabranjeno”, prije svega zbog „slobodne sudijske ocjene dokaza”. Zbog toga je razumljivo da će i indicijalni dokazi biti prisutni u sveukupnom ambijentu sudijskog ocjenjivanja raspoloživih dokaza u donošenju konačne sudske odluke.

Međutim, jasno je da je sporno pitanje da li bi se presuda mogla zasnivati samo na indicijama, indicijalnom dokazu. Zakonske norme direktno ne regulišu ovo pitanje. Sa druge strane, poznato je da najveći broj krivičnih djela koji se vrši od strane NN učinoca, u tajnosti, teško se otkriva, dokazuje neposrednim dokazima, već najčešće indicijalnim, posrednim¹⁵. Često se presude zasnivaju na indicijalnom dokazu i priznanju optuženog, gdje je priznanje upravo proizvod snažnog dejstva indicijalnog dokaza. Indicijalni dokazi dovode optuženog u situaciji da smatra da je u bezizlanosti, pa da će priznanjem sebi olakšati situaciju, i dobiti manju kaznu. Polazeći od činjenice da i sam sud često je u situaciji da ne može doći do potpune izvjesnosti, pribjegava primjeni navednih postupala indicijalnih dokaza, dokazivanja. Sud bi tada morao maksimalno voditi računa o tzv. suštinskoj indicijalnoj logičkoj i faktičkoj povezanosti, koje isključuju bilo kakvo drugo objašnjenje spornog događja, osim jednog.

Ipak je na kraju najpoželjnije da direktni i indicijalni dokazi budu međusobno povezani, ali da presuda može da se zasniva na jakim dokazima. U slučaju tzv. indicijalne presude, daje se velika mogućnost žalbenom postupku da ospori kvalitet

¹⁴ Teoria dokaatelstv v sovetskom ujuglovnom procese, (grupa autora. 1967. tr. 61 i dalje.

¹⁵ Izvjesni Judex navodi: zabrana presuda na osnovu indicija znači, ili povratak na prinudno dobijanje priznanja ili paralizu krivičnog prvosuda.

presude, da kroz svojevrsnu analizu, razbijanje koherentnosti dokaza, ospori kvalitet presude, i dovede drugostepeni sud na primjenu instituta „in dubio proreo”, tj. da donese oslobađajuću presudu.

Ovdje je potrebno takođe istaći da je prisutnija teorijska neprihvatljivost tzv. indicijalnog dokaza u presudi, nego u praktičnom postupanju suda, jer se sud u konkretnoj situaciji, rukovodi sveukupnim ambijentom krivičnog postupka, posebno o tzv. neizbježnosti osuđujuće presude.

U sudskoj praksi se ne nalaze seriozne analize vrijednosti indicijalnih presuda, osuda, što na izvjestan način u naučnom smislu umanjuje mogućnost kvalitetnijeg analiziranja, ocjene sveukupnosti ovog važnog kriminalističko, krivično procesnog postulata. Sudska praksa pokazuje da osuđujuće presude mogu biti donijete i na osnovu indicija, ali uz stroge uslove. Sudovi priznaju indicije kao validan dokazni materijal, pod uslovom da su dovoljno jake, međusobno povezane i da vode ka jedinom logičnom zaključku – krivici optuženog. Ključni uslovi za osuđujuću presudu na osnovu indicija su:

- Lanac indicija – indicije moraju biti međusobno povezane tako da logično ukazuju na krivicu, bez realne mogućnosti drugačijeg objašnjenja.
- Doslednost i uklapanje – indicije ne smeju biti kontradiktorne i moraju se uklapati sa ostalim dokazima u predmetu.
- Neophodnost isključivanja drugih mogućnosti – sud mora biti siguran da ne postoji drugo logično objašnjenje osim krivice optuženog.
- Obrazloženje u presudi – presude zasnovane na indicijama moraju biti detaljno obrazložene kako bi bile održive u žalbenom postupku.
- Ubistva bez direktnih svedoka – Optuženi može biti osuđen na osnovu niza indicija poput motiva, pretnji, analize kretanja, bioloških tragova ili ponašanja nakon zločina (ubistvo poštara Smaila Delja u Goraždu, Rajka Bijelića u Vrtoču, kod Bos. Petrovca), ubistvo Antonije Bilić u Šibeniku.
- Korupcija i organizovani kriminal – Ako nema direktnog dokaza (npr. svedočenja ili snimka), osuđujuće presude se donose na osnovu finansijskih tokova, komunikacije i drugih indicija koje dokazuju nezakonitu aktivnost.

Primjeri sudskih presuda na osnovu “indicijalnih dokaza”

Primjer br. 1.

U blizini Šibenika, Antonija Bilić je stopirala i navodno sjela u kamion. Poslije toga se nije pojavila, niti je njen leš pronađen. Osumnjičen je Dragan Paravinja, optužen¹⁶

¹⁶ Prepolovljena presuda, Paravinji 20 godina zbog ubojstva...Večernji.hr<https://www.vecernji.hr/vijesti/dragan-paravinja-ant.06.srpanj.2017>. Autori: F. Šarić, Z. Bičak

na 40 godina zatvora. Kostii pronađene blizu kamionskog parkirališta u selu Furaje pripadaju Antoniji Bilić, potvrdili su na konferenciji za novinare u karlovačkom Županijskom državnom odvjetništvu. Nakon provedene DNA analize utvrdili smo sa vjerojatnošću od 99,99999 posto da je riječ o Antoniji Bilić - rekao je Milovan Kubat, voditelj laboratorija za DNA analizu Zavoda za sudsku medicinu Medicinskog fakulteta u Zagrebu. Policija je blizu kostiju pronašla i plave traperice. I bez tijela Antonije Bilić.

Dragan Paravinja osuđen je na 40 godina zatvora zbog njezina ubojstva i pokušaja silovanja. Antonia Bilić posljednji puta viđena kad je ušla u kamion Dragana Paravinje. Antonia Bilić posljednji je puta viđena na Čikolskom mostu 7. lipnja prošle godine kada je ušla u kamion Dragana Paravinje. Zbog pokušaja silovanja i ubojstva maloljetne Drnišanke Paravinja je prošlog mjeseca osuđen na maksimalnih 40 godina zatvora. Osuđen je na osnovu "zatvorenog kruga indicija". U njegovu kamionu pronađeni su tragovi Antonijine krvi, a za njenim tijelom tragalo se na području gotovo cijele Hrvatske, najviše u šibenskom zaleđu uz Krku.

Tamo je nakon Paravinjinog priznanja ubojstva i isušeno jezero, a potraga je bila intenzivna i u zadarskom zaleđu kod Bilišana gdje je Paravinja i živio. Istražitelji su vjerovali da je baš tamo Paravinja mogao skloniti tijelo Antonije Bilić budući da je to inače zabačeno područje i najbolje i poznao. Neuspjehom potrage na tim područjima potraga se ponovno širila prema 'kontinentu' odnosno Lici i prema Karlovcu gdje je bila trasa Paravinjine vožnje i gdje je navodno posljednji puta i lociran signal Antonijina mobitela."Dva tri metra od ceste sam vidio ljudsku lubanju

Vrhovni sud Hrvatske je u drugostepenom postupku osudio Dragana Paravinju na 20 godina zatvora za ubojstvo Antonije Bilić, jer nije dokazano silovanje, a i dokazi za ubistvo sun a izvjestan način devalvirani, s obzirom da su okarakterisani kao indicijalni. Vrhovni sud Republike Hrvatske donio je presudu da se Dragan Paravinja, optužen za ubojstvo Antonije Bilić, osuđuje na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 20 godina, što je dvostruko manje od presude koju je donio Županijski sud u Splitu¹⁷.

Primjer br. 2.

Županijski sud u Slavonskom Brodu, presudom od 21. studenog 2022., broj K6/2022-53, proglasio je krivom optuženu S. K., zbog kaznenog djela protiv života i tijela, pomaganjem u ubojstvu iz članka 110. u vezi članka 38. KZ/11. i optuženog M. K., zbog kaznenog djela protiv života i tijela, ubojstva iz članka 110 KZ/11., činjenično i pravno pobliže opisanog u izreci pobijane presude. 1.1. Optužena S. K. je na temelju članka 110. KZ/11. u vezi članka 38., uz primjenu članka 41., članka 44. stavak 1. i članka 47. KZ/11., osuđena na kaznu zatvora u trajanju od 9 (devet) godina, dok je optuženi M. K., na temelju članka 110. KZ/11. uz primjenu članka 41., članka 44. stavak 1. i članka 47. KZ/11., osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 12 (dvanaest) godina.

¹⁷ Republika Hrvatska Visoki kazneni sud Republike Hrvatske Zagreb, Savska cesta 62 Poslovni broj: I KŽ-44/2023-10 U ime Republike Hrvatske Presuda

Međutim, protivno žalbenim navodima oboje optuženika, prvostupanjski sud je na temelju izvedenih dokaza potpuno i pravilno utvrdio postojanje svih odlučnih činjenica, te ocjenom izvedenih dokaza osnovano utvrdio kako je dokazano postojanje **“zatvorenog kruga indicija”**, koji nedvojbeno upućuju na optuženike kao počinitelje kaznenog djela za koje su proglašeni krivima.

Naime, kao što je već navedeno, prvostupanjski sud svoj zaključak da je optuženi M. K. počinio kazneno djelo ubojstva, a optužena S. K. kazneno djelo pomaganja u ubojstvu, temelji na zatvorenom krugu indicija. Doista, ukoliko nema neposrednih dokaza da je neki optuženik počinio kazneno djelo koje mu je stavljeno na teret, činjenično stanje se može utvrditi izvođenjem posrednih dokaza, a osuđujuća presuda temeljiti na zatvorenom krugu indicija, u kojoj situaciji osnov osuđujuće presude predstavlja niz međusobno povezanih činjenica koje tvore nedjeljivu i logičnu cjelinu. Rezultati posrednih dokaza moraju činiti zatvoreni krug utvrđenih činjenica koje, sa punom sigurnošću, upućuju na zaključak da su optuženici počinili kazneno djelo koje je predmet optužbe, a što u konkretnom slučaju, protivno žalbenim navodima optuženog M. K., i ostvareno.

Žalbeni navodi optuženog M. K. da je činjenično stanje ostalo nepotpuno utvrđeno, jer da nije utvrđeno radi li se o izravnoj, neizravnoj namjeri ili nesretnom slučaju te da su „moguće ostvarena i obilježja kaznenog djela iz članka 112. KZ/11., odnosno članka 113. KZ/11.“, nisu osnovani. Naime, ispravno je prvostupanjski sud, iz svih izvedenih dokaza, utvrdio činjenično stanje te zaključio da postoji zatvoreni krug indicija koje upućuju da je optuženi M. K. svjesno i voljno, sa izravnom namjerom počinio kazneno djelo ubojstva oštećene Z. F. u čemu mu je optužena S. K. svjesno i voljno, dakle sa izravnom namjerom, pomogla poduzetim radnjama opisanim u činjeničnom opisu djela. Niti jedan od izvedenih dokaza ne upućuje na činjenično stanje različito od utvrđenog, kako to žalbom bez dodatne argumentacije smatra žalitelj temeljeći svoje zaključke samo na okolnosti da tijelo oštećenice nije pronađeno. Stoga, kako je ispravno zaključeno o postojanju zatvorenog kruga indicija na počinjenje kaznenog djela ubojstva iz članka 110. KZ/11. od strane optuženika te pomaganja u tom djelu od strane optuženice, žalbene navode optuženog M. K. ovaj sud nalazi neosnovanima.

Primjer br. 3.

Stoga, kada se ovakve činjenice dovedu u vezu, iste čine zatvoren krug dokaza iz kojeg je moguć samo jedan zaključak, a to je da su optuženi P.B. i M.B. svjesno i voljno djelovali u neovlaštenom prometu opojnih droga u okviru grupe za organizovani kriminal, pri čemu je svaki od optuženih imao svoju specifičnu ulogu i svojim djelovanjem doprinosio ostvarenju zajedničkog cilja. U tom smislu, ovo Vijeće podsjeća da dokazivanje putem posrednih dokaza-indicija nije samo po sebi protivno načelima pravičnog suđenja iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije, ali svakako **da za dokazivanje indicijama vrijedi pravilo da indicije moraju djelovati kao čvrst zatvoren krug** koji dopušta samo jedan zaključak u odnosu na

relevantnu činjenicu, te da objektivno potpuno isključuje mogućnost drugačijeg zaključka u odnosu na istu činjenicu¹⁸.

Primjer br. 4.

Prvostepenom presudom Vuković i ostali bili su osuđeni na ukupno 22 godine i 10 mjeseci zatvora. Vrhovni sud RS tako je prihvatio žalbu odbrane i suđenje vratio na početak Okružnom sudu u Banjaluci. Advokat Rade Ćulibrk branilac Vukovića i Brkovića, istakao je za Srpskainfo da je prvostepena presuda protiv njegovih branjenika, zasnovana na lažnim iskazima svjedoka Petra Marjanovića i Vladimira Zečića. Njihovi iskazi nisu potvrđeni nijednim drugim dokazom- dodao je Ćulibrk.

Prvostepenom presudom koja je objavljena u septembru prošle godine, Okružni sud u Banjaluci je Vukovića osudio na jedinstvenu kaznu zatvora od šest godina. Drugooptuženi Luka Brković osuđen je na 4 godine i dva mjeseca, Filip Bojić na tri godine. Banjalučanin Goran Đurica osuđen je na tri godine i dva mjeseca zatvora, dok su optuženi Saša Mirković i Aljoša Marić osuđeni na po tri godine i tri mjeseca zatvora. Krivicu su u ranije priznali Petar Marjanović iz Kneževa i Vladimir Zečić iz Banjaluke. Oni su se nagodili sa banjalučkim tužilaštvom, pa je Marjanović osuđen na godinu dana zatvora, Zečić na šest mjeseci. Milorad Vuković Luis i Brković u pritvoru su od decembra 2021. godine koji je produžen do pravosnažnosti presude. Odbrane Vukovića i Brkovića uložile su žalbu Vrhovnom sudu RS na prvostepenu presudu zbog povrede odredaba krivičnog postupka i pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja, te odluke o sankciji.

U najkraćem, odbrana je istakla da je prvostepena presuda nezakonita. Naglasili smo da nije nađena droga kod Vukovića i Brkovića, ni vaga, niti jedan drugi predmet koji bi ih povezao sa izvršenjem krivičnog djela koje im se stavlja na teret. Posebno smo apostrofirali da su u odnosu na Vukovića bile na snazi posebne istražne radnje pet mjeseci, a u odnosu na Brkovića šest mjeseci i da u tom periodu nije zadokumentovan nijedan razgovor između ovih optuženih sa drugim optuženima, niti bilo kakav kontakt- izjavio je Ćulibrk za Srpskainfo. Advokat je istakao da je svako od prisutnih u sudnici mogao biti osuđen prvostepenom presudom, jer je ona kako je naveo, **donešena na osnovu indicija**, a u radnjama optuženih nema ni bića krivičnog djela.

Prvostepeni sud je konstatovao da Vuković vješto prikriva izvršenje krivičnog djela, pa pošto vješto prikriva, na osnovu prikrivanja bi svi mi koji smo u sudnici mogli biti osuđeni. Brković je osuđen za radnje da je citiram, “u za sada neutvrđeno vrijeme iz pravca Prijedora, nabavljao neutvrđenu količinu droge, koju je prodavao po neutvrđenim cijenama i za sada nepoznatim kupcima”- naveo je advokat Ćulibrk.

¹⁸ Bosna i Hercegovina Sud Bosne i Hercegovine Predmet br.S1 2 K 017901 17 Kžk Datum objavljivanja: 13.04.2018. godine

Odbrana je predložila Vrhovnom sudu RS da se prvostepena presuda preinači i da se Brković i Vuković oslobode krivice, a da se ukoliko sud to ne prihvati, prvostepena presuda ukine i da se ukine i pritvor u kojem se Vuković i Brković nalaze od decembra 2021. godine¹⁹.

ZAKLJUČAK

U okviru razmatranja, analiziranja i zaključka o suštini indicijalnih dokaza i dokazivanja indicijama u radu se prezentira i istaču bitne karakteristike indicija, indicijalnih dokaza, a posebno stvaranja “indicijalnog lanca” i “zatvorenog kruga indicija” u kontekstu mogućih osuđujućih presuda. Isto tako se ukazuje na sveukupnu problematičnost indicijalnog dokaza, dokazivanja, kada se iste posmatraju izolovano, neuvezano, necjelovito, što u praksi krivičnog postupka proizvodi “sumnju” u kvalitet dokaza i proizvodi oslobađajuću presudu²⁰.

Bez obzira na izvjesne probleme u konstituisanju dokazne zgrade na bazi indicija, smatramo na kraju da se stalno mora raditi na jačanju kvaliteta indicijalnih činjenica, dokaza, koje u određenom momentu, a posebno u nedostatku drugih “direktnih” dokaza mogu doprinijeti uvjerenju suda u dokazanost, a time proizvesti osuđujuću presudu.

Kako je danas sve teže pronaći direktne dokaze na kojima bi se mogla zasnivati osuđujuća presuda, zbog cjelokupne složenosti procedura prikupljanja, proučavanja dokaza, dokaznih činjenica, neophodno je kroz stalne naučno tehnološke postupke, metodologije, dograđivati, unapređivati i mogućnost i kvalitet “indicijalnih dokaza i indicijalnog dokazivanja” u kombinaciji sa direktnim dokazivanjem, kako bi sud imao na raspolaganju dovoljno fakata za donošenje pravične odluke.

LITERATURA

1. Matijević Mile, Metodologija kriminalističkih i pravnih istraživanja, Univerzitet za poslovne studije, Banja Luka, 2025.
2. Modly D, Mršić G, Šuperina M, Korajlić N, Rječnik kriminalistike i forenzike, Zagreb, 2020.
3. Simović M, Simović V, Krivično procesno pravo, VŠUP Banja Luka, 2011.
4. Soković S, Dokazivanje indicijama, Jefimija, Kragujevac, 1997.
5. Vodinić V, Kriminalistika – otkrivanje, dokaživanje, Skopje, 1985.
6. Sudske presude

¹⁹ Uvažene žalbe odbrane optuženih: Vrhovni sud RS ukinuo presudu Luisu i optuženima u predmetu "Kodeks" Autor: Nikola Morača08.Nov,2024.12:4712:44

²⁰ Krivično pravni institut „In dubio proreo“ proizvodi sumnju koja ide u korist optuženog i proizvodi oslobađajuću presudu.

SUMMARY

Indicative (circumstantial) evidence consists of facts that do not directly establish the existence of a decisive fact, but from which such a fact may be inferred through reasoning based on circumstances, logic, and other indirect facts. Unlike direct evidence, which immediately confirms or refutes a relevant fact, circumstantial evidence requires a process of interpretation and logical connection. Nevertheless, it often plays a crucial role in the detection, clarification, and proof of a criminal offense, as well as in identifying the perpetrator—particularly in situations where direct evidence is unavailable. Proof by means of circumstantial evidence is a process in which competent authorities, and ultimately the court, derive a final conclusion or render a judicial decision based on a set of interconnected indicia. This process is characterized by a high degree of logical inference and careful evaluation, carried out within the framework of the principle of free judicial assessment of evidence. Each individual indicium, when considered in isolation, may appear insufficient; however, when viewed collectively and in relation to other established facts, they may form a coherent and persuasive whole. A key requirement in such cases is that the chain of circumstantial evidence must be complete, logically consistent, and free from contradictions. The indicia must be interconnected in such a way as to form a closed and unbroken circle, excluding any reasonable alternative explanation. Only under these conditions can the court reach a conclusion that satisfies the standard of proof “beyond a reasonable doubt.” This standard implies that the totality of the evidence must point unequivocally to the guilt of the accused, leaving no room for any other rational or plausible interpretation of the facts. The paper will therefore examine both the theoretical foundations and the practical application of circumstantial evidence, focusing on its evidentiary value, limitations, and the methodological requirements for its proper assessment. Particular attention will be devoted to the concept of the “chain” or “circle” of indicia, understood as a system of closely connected facts linked by logical causality and mutual reinforcement. In order to illustrate these issues, the paper will analyze several criminal cases in which circumstantial evidence played a decisive role. These examples will demonstrate how courts assess and weigh such evidence in practice, as well as the conditions under which it may lead either to a conviction or to an acquittal. Through this analysis, the paper aims to contribute to a clearer understanding of the role and significance of circumstantial evidence in modern criminal proceedings.